

för det mesta är kronojord, skogen är mera medtagen än i andra delar af landet, der bonden fritt disponerar sin skog. Monne icke här Böckers ord om »en laglig egares fruktskörd» hafva sin goda tillämpning?

Det är nu icke för välståndet absolut nödvändigt, att samma individ skall ega åkerjord och skog. Arbetsfördelning och utbyte af produkter måste äfven i detta fall öka afkastningen. Men det är absolut förderligt att någon del af jorden står öde, utan att ens bära skog. Hvad bör då göras för de skoglösa trakterna? Böcker besvarar frågan. Storskiftet bör påskyndas; skatteköpen böra främjas; sambetet bör afstyras, ungsbogen skyddas mot kreaturen. Lofträäd så sig ännu på en med gräs och mossa bevoxen mark. Men mångenstädes kan dennes uppkrattande blifva en nödvändighet, då äfven säkrast är, att frön utsås, hvilket sker med ringa kostnad. Härtill bör på sådana orter allmogen kunna ledas genom lära och exempel, emedan nöden tillika blir dess läromästare.

J. V. S.

79 OM SMÅ NATIONERS HANDEL OCH INDUSTRI.

Litteraturblad n:o 12, december 1849

»De största saker hafva skett genom små folk; de behöfde ansträngning» – säger Johannes von Müller i första boken af sina berömda: *Vier und Zwanzig Bücher allgemeiner Geschichten*. Och i inledningen till samma arbete säger han: »civiliserade folk blefvo då ett byte för barbarerna, när själsansträngningen hos dem upphörde; ty der den framlyser, tjénar allt densamma. Hvarest mesta lif finnes, der är segern»; – samt: »Endast *sederna* upprätthålla i sjelfva verket ett samhälle».

Den utmärkte sedeläraren fäller förstanförda yttrande, då han talar om Fenicierna, deras handel, upptäckter och uppfinningar. Han finner under fortgången af sin framställning många tillfällen att i nationernas öden uppvisa vittnesbörd för så väl denna som de senare anförda satserna. Grekland, Rom, Venedig, Schweitz, Nederländerna, England – alla dessa länders och staters historie bevisar, hvarje på sin väg, för den kraft, som ligger i ett folks andliga lyftning, och för samhällets framgång och förfall med sedernas.

Undantager man Rom och Schweitz, hvilket senare lands betydenhet i verldshistorien den berömde historieskrifvarens patriotism kanske något öfverskattar, så är det i ögonen fallande, huru ett maritimt läge, handel och industri utgjort vilkor och gifvit medlen för de små folkens verldshistoriska uppträdande. Man kan till de anförda nämna: Judeen, Karthago, Genua, Portugal, Skandinaviska rikena och, framför alla, nutidens mest framstående företeelse af ett till antalet ringa folks vexande makt, Nordamerikanska Unionen, hvars stora andliga inflytande på Europas närvarande öden ingen kan misskänna.

Deremot finna vi knappt någonstädes ett liknande exempel på ett litet folk, som afstängdt från hafvet, skulle höjt sig till någon framstående betydenhet för den andliga kulturen. Man kan nämna det älsta Persien, de Arabiska stammar, som först antogo Islam, Schweitz, Italiens småstater vid medeltidens slut, bland hvilka dock Persien och Arabien hade ett maritimt läge, ehuru det, såsom nästan öfverallt i den aflägsnare Orienten, blifvit jemförelsevis obegagnadt. Dessutom hade

Perser och Araber, likasom de mångfaldiga öfriga mindre stammar, hvilka grundat nya riken i Orienten, upprättat dem bland äldre kulturfolk, hvilkas bildning och sed de sjelfva i mer eller mindre mon antagit. De hafva föranledt nya dynastier, icke någon bestämd utveckling af den förhandenvarande kulturen, hvilken tvärtom slutligen gått under genom sådane stammars herravälde.

Exemplen på små nationers och staters uppblomstring till en högre världshistorisk betydelse bör nu visserligen sökas förnämligast i Europa. Man säger: det är den Indogermaniska folkgruppen, som hufvudsakligen visat sig förmögen af ett fortskridande; det är kristna religionens utbredande i Europa förnämligast bland den, för uppfattningen af en sådan humanitetens religion egnade Germaniska folkstammen, som gjort denna verldsdel till kulturens säte. Men under erkännandet af dessa och andra förhållandens vikt för förklaringen af det ifrågavarande faktum, återstår likväl att förklara, hvarföre äfven bland nationer och stater af samma stam några vissa, till område, folketal och makt ringare, förmått intaga sin plats i historien bredvid, stundom framom de större och mäktigare. Så antages, att icke blott Europas klimat, utan äfven denna verldsdelns sönderdelning af hafvet verkat för dess invånares lifligare fortskridande. Och de anförda exemplen ådagalägga tydligt nog, att de folk, hvilka bäst varit i tillfälle att begagna detta verldsdelens läge, äfven lättast hunnit till en utmärktare ståndpunkt. Detta sakens förhållande bestrides också icke; och det är icke, för att bevisa riktigheten af en sådan förklaring, utan för att erinra derom, vi här omnämnt densamma.

Ett af hafvet skyddadt läge gör redan striden för det nationela erkännandet lättare. Danmarks närvarande krig mot Tyskland ger ett exempel på detta lägets inflytande. Det element, som utgör en sådan stats försvar i krig, utbreder för dess civilisation en öppen väg under freden. Här af motsägas likväl i vår tanke icke v. Müllers ord: att ett litet folk, emedan det behöfver större ansträngning, vinner kraft att utföra större saker. Läget har manat folket att bilda en egen stat, medan ett annat läge skulle afskräckt det från den härtill nödiga ansträngningen eller i förtid brutit dess krafter. Likaså gör samma läge folket rörligare, företagsnare och verksamare under freden. Det synes sålunda, att den större väckelsen till ansträngning i förening med den lättare utsigten, att af denna ansträngning skörda frukt, gör det maritima läget företrädesvis gynnsamt för ett folks framskridande, och att derföre äfven små nationer och stater, som varit i åtnjutande af denna fördel, kunnat höja sig till en högre grad af civilisation och kraftigare inverka på mänskliga kulturens fortgång.

Att sjöfart och handel äro de medel, genom hvilka sagde fördel tillgodonjutes, är nästan lika lätt insedt som sagdt. Ehuru också bådas vikt för civilisationen mångfaldigt är utlagd, kan beskaflenheten af deras inflytande dock tåla betänkas. Det är åtminstone sällan, det är helt och hållet ofruktbart, att använda någon eftertanke på ett föremål så rikt som detta.

Sjöfart och handel sätta olika länders invånare i lättare förbindelse med hvarandra än handeln öfver land. De förmedla således bäst kunskapen om fremmande länder, deras produkter, deras invånares språk, seder, institutioner, vetenskap och konst. Så lyder ungefär den vanliga utläggningen. Så länge fråga är om handelsförbindelse med länder och folkslag, ännu okända för den öfriga världen, kan också förklaringen vara god. Men i våra tider står det naturligtvis hvaroch en öppet, att ur böcker inhemta en vida fullständigare kunskap om

fremmande länder, än den eget lands sjöfarande genom åskådning kunna vinna. Man kan äfven särskildt uppfatta den praktiska sidan, anförande: att handeln är en hufvudsaklig väg, på hvilken fredlig beröring mellan skilda folk åstadkommes, således humaniteten ömsesidigt främjas, och människorna lära att räkna sig till ett slägte, med ömsesidiga pligter och rättigheter, utan afseende på stam, gren och nation. Häri innehålles väl den ytterligare förklaringen, att personlig beröring mellan individer af skilda nationer befordrar humanitet i uppförande; men det kan åter invändas, att i vår tid den skriftliga förbindelsen i litteraturen är vida vigtigare för detta ändamål, än det till några få personer sträckta personliga umgänget; ehuru väl vi icke påstå, att denna invändning är fullt giltig. I alla fall är det dock sannt, att pluraliteten äfven af de mera bildade hos hvarje folk icke genom handeln sättes i personlig beröring med fremmande länders invånare.

10

Det måste således finnas något annat verksamare sätt, hvarigenom handeln främjar bildningen. Den ökar allmänna välståndet; det lekamliga behovet måste kunna fyllas med mindre ansträngning, förrän någon kraft återstår, att tillfredsställa det andliga. Men den framkallar också nya lekamliga behof, ökar välfnaden, föder lyxen; det synes således, som skulle den föranleda större ansträngning för fyllandet af de materiella behofven och vända intresset och arbetet från det andliga, från den högre bildningens främjande.

20

Hvar och en har väl sett nog af tirader mot vår tids förfärliga materialism, dess fikande efter penningen, dess njutningslystnad, dess ringa sinne för upphöjdare sträfvanden m. m. m. Tillochmed i vårt lands ringa litteratur finnas röster, som med dylika tirader hugsvala själfbelåtna läsare, sålunda frisägande dessa och sig själfva från delaktighet i tidens förderf.

Men om man frågar dessa sin samtids historieskrifvare, under hvilken förfluten period af mensklighetens historie största och allmänaste deltagande visat sig för alla mensklighetens högre angelägenheter, så kunna de icke påfinna någon i detta hänseende utmärktare tid, än denna samma materialistiska tid, hvilken de så ogera vilja tillhöra. Sjelfva faktum är så obestridligt, att derom icke kan disputeras annorstädes, än der okunnighet om samtidens företeelser råder.

30

Nekas kan likväl icke, att mycken osed finnes att utrota dels såsom arf från en nyss förfluten period, dels såsom ett nödvändigt ondt för närvarande tid, en följd af människornas med själsverksamhetens stegring stegrade passioner. Ty såsom passionen måste vara starkare, der en ansträngdare verksamhet skall finnas, så fordras också då en större sedlig kraft, för att hålla passionen under förnuftets lydnad och göra den tjänstbar för dess ändamål. I en sådan tid kunna laster frambyta sporadiskt under vissa lefnadsförhållanden. Men obestridligt är, att nu vid medlet af 19:de seklet den Europeiska menskligheten äfven i detta hänseende står högre än vid medlet af det adertonde. Lasten födes icke sällan af förhållanden, hvilka neka människan en mot hennes intelligenta lyftning motsvarande praktisk verksamhet. Så äfven i vår tid. Men den eger åtminstone i allmänna omdömet nu mindre försvar, än under en förfluten tid, och många samtidens rörelser vittna, att menskligheten sträfvar till en renare framtid. Äfvenså är det ett faktum, att bildningen gjort gröfre brott alltmåra sällsynta, ehuru under den lifliga konkurrensen i materiellt förvärfvande andra lagstridiga handlingar förekomma talrikare, oftast likväl föranledda af partiel okunnighet och nöd.

40

50

Det är här såsom i hvarje menskligt förhållande fallet, att

förringen står nära till utmärkelsen. Hvad man nemligen kallar tidens materiela sträfvande är dess dygd. D. ä. sjelfva de mångfaldiga behof, för hvilkas fyllande människorna nu arbeta, utgöra i sjelfva verket den sporre, hvilken drifver bildningen framåt. Och det är förnämligast genom att väcka dessa behof och gifva medlen för deras tillfredsställelse, handeln och industrin verka till bildningens höjande.

Skalderna hafva diktat om ett arkadiskt oskuldsfullt lif, som vunnit behag och skenet af hög lycka icke genom diktens sanning utan genom dess onatur. Det står poësin fritt och är dess kall, att måla ett lif, som i verkligheten icke eger något motsvarande. Men dikten bör dock icke svärja mot människonaturen och menskliga tingens allmänna förlopp. Inlägger man i det arkadiska lifvet känslor och tankar, som tillhöra den närvarande bildningens högsta ståndpunkt, så begår man ett sådant fel mot naturens allmänna ordning. Skalden diktar sålunda de bekanta herdarne och herdinnorna, hvilka i peruker och styfkjortlar leda lam vid sidenband. Bildningens gång deremot är den, att människan, så länge hennes håg afser blott tillfredsställelsen af lifvets nödtorftigaste behof, står på kulturens lägsta trappsteg. Hon har väl här inga frestelser till last och brott, men mensklighetens högre intressen äro för henne lika okända. När dikten framställer detta lif som ett ideal för menskligheten, är den osann. Nationalekonomen, som, ifrande mot handeln och industrin, emedan de väcka nya behof, skulle prisa samma lif såsom det för människan lyckligaste, skulle anses för oförståndig. När man derföre hör människor af en förnämligare samhällsklass föra sådant tal med hänseende till deras ringare likar, så misstager man sig sällan, om man anser deras ord vara dikterade af en sjelfkär inbillskhet.

Skulle exempel behövas, för att styrka en så dagklar sanning, vore det icke svårt att finna dem på ganska nära håll. Men äfven i länder i medelpunkten af det civiliserade Europa finner man förhållandet besannadt. Resehandböcker tillråda vandrare i de Schweiziska urkantonerne, att hellre begagna den katolska helsningen: »Gesegnet sey Jesus Christ!» än den kätterska: »Guten Tag!» Ännu senaste dagars historie har visat, huru befolkningen i dessa kantoner är fastsnärjd i det katolska presterskapets och munkarnes garn. Ref. erinrar sig en femtioårig man i Unterwalden, som aldrig varit utom sin trånga dal och icke kände namnen på de snöbetäckta bergstopparne i Berner-oberland, hvilka han hvarje dag hade för sina ögon. Folket lefver här efter fädrens sed, idkar boskapsskötsel och tillbyter sig mot sin ost säd från Luzern, på motsatta stranden af Vierwaldstädersjön. Häre ungefär består all dess handel. Manufakturindustri finnes ingen; icke heller några lyxens behof, öfverhufvud inga andra, än dem det inom eget land kan tillfredsställa. Den friaste politiska författning och fullkomlig medborgerlig frihet hafva icke kunnat bereda folket delaktighet i den Europeiska bildning, som från alla håll nästan tränger sig på detsamma.

Den största massan af föremål för handeln utgöres af råvaror, af jordens produkter, som tjena till de nödvändigaste behofvens tillfredsställelse, till föda och beklädnad m. m. Äfven vid en ringare industriell utveckling kan derföre en nation ega en betydligare handel. Men möjligheten, att nästan i hvarje land producera de ifrågavarande varorna, skulle likväl göra handeln ringa, om utbyte mellan skilda folk skulle inskränka sig till det för dem nödvändigaste. Många folk afsätter derföre nödvändighetsartiklar mot varor, hvilka i större eller mindre mon kunna hänföras till öfverflödsartiklar. Utförsel af trädvaror, införsel af salt sysselsätter t. ex. en stor del af Finlands handels-

flotta. Men skulle endast den kvantitet trädvaror exporteras, som motsvarade saltbehovet, så vore landets handel i sanning inskränkt. Må man föreställa sig ett sådant förhållande, äfven med tillägg af andra nödvändighetsvaror t. ex. jern och koppar såsom föremål för handeln, och man kan lätt tänka sig, huru stort inflytande för landets kultur en så beskaffad handel skall medföra. Men ungefär sådan har handeln från Finland i äldre tid varit; sådan är den ännu i flera landsorter i förhållande till allmogen, öfverallt i förhållande till den fattigare delen af densamma, hvilken föga förbrukar någon annan utländsk vara än salt och bomull. Läger man här till en med hvarje år stigande förbrukning af sistnämnda vara hos den förmögnare delen, socker och kaffe, tobak, läder och något metallvaror, så har man nära nog nämnt allt, hvarmed större delen af befolkningen i landet deltagar i den utländska handeln. 10

Utgår man från den sats, att sjelfva behovet af de förnödenheter, som göra lifvet angenämare, är det, hvarigenom handeln verkar bildande, så har man t. ex. i sagde konsumtion en måttstock för dess inflytande på bildningen i Finland. Visserligen kommer här till ännu den mera bildade klassens andel af detta inflytande och återverkan här af på massan af befolkningen, hvilken genom sitt arbete betäcker, hvad den större egendomsegaren, embetsmannen, fabrikanten, handtverkaren och köpmannen konsumerar af utländsk vara. På denna väg vinner massans bildning genom offentlig undervisning, genom upprätt-hållandet af säkerheten till lif och egendom, genom förädlingen af vissa inhemska råvaror och något, ehuru obetydligt, genom umgänge och exempel, samt å andra sidan visserligen äfven genom det arbete, sistnämnda del af importen fordrar, för att af exporten betäckas. 20

Men vi måste frukta att för någon läsare blifva oförståndliga, om vi icke här nämna några ord till förklaring öfver de mångfaldigade behovens förädlande inverkan. 30

Betraktom t. ex. en egendomslös arbetare, en inhysing, som icke känner annat behof, än det af födan och det outhärligaste till skydd mot väderleken. Hans enda njutning af lifvet är äta och sofva, kanske äfven ruset. Också upptager maklig och tanklös hvila en stor del af hans lif, så att han enligt all erfarenhet hellre svälter något, än han afbryter densamma genom arbete, och i hvarje fall helst lefver af almosor. Huru mycket högre än denne står icke redan den arbetare, som känner behovet af en egen boning, ett eget hem; och der seden hunnit fordra någon snygghet, någon trefnad äfven i den minsta koja, der måste arbetaren föra ett vida verksamare och mera omtänksamt lif, för att kunna lemna sin hustru till hemmets vård. En människa i denna belägenhet kan redan känna annan glädje af lifvet än ätandets och sofvandets. Han kan njuta af den trefnad, hans ihärdighet och arbetskraft beredt honom. Det gör hvarje menskligt hjerta godt, att se en sådan man en söndagskväll sitta i sin farstudörr, förnöjdt rökande sin pipa, skådande på barnens lek och hustruns sysslande med den ko, hvars mjölk närer dem. Men sådane människor hafva också redan behof af umgänge med sina likar. Omtanken för deras utkomst tvingar dem att af andra inhemta mångfaldiga underrättelser; vanan vid umgänge och samtal och det behof, hvarje väckt sinne känner, att med någon like dela sin trefnad, föranleder på denna ståndpunkt vettgi-righet äfven i sådane ämnen, som icke äro af omedelbart gagn för den timliga fortkomsten. Ungefär samma grader kan man återfinna hos den sjelfegande bonden, från den, som arbetar det nödvändiga för de sinas nödortfuga uppehälle och för utskylidernas erläggande, till den, 40

10 som beröfvar sig någon timmes daglig hvila, för att till sin stuga foga ett gästrum, förse sig med husgeråd utöfver hvardagsbehovet, med en blåfärgad dräkt, en målad kärra och släde för sina kyrkfärder. Denne är redan en större afnämare för importen från utlandet och erinrar oss om en i det föregående glömd artikel i den Finska allmogens konsumtion, nemligen färgstofferna. Med en sådan grad af yttre hyfsning följer också vanligen bruket af andra utländska öfverflödsvaror, af icke ringa kvantitet bomullsvaror, af kaffe, socker och utländsk tobak. Någon kan roa sig med påminnelsen, att kaffepannan i Finland snart finnes i hvarje koja, der välståndet i öfrigt icke på långt när står vid här skildrade punkt. Man kunde kalla det ett missbruk – såsom det stundom är, då modren dricker kaffe, under det barnen tigga. Men öfverhufvud må man glädja sig äfven åt detta bruk, som tillkännager behovet af annan lifvande njutning än bränvinets.

20 Men från det nyss skildrade lifvet är öfvergången till andliga njutningar nära. Den omtanke och ansträngning, som fordrats, för att hinna ett sådant välstånd, har redan i hög grad skärpt förståndet och härdat viljan, och det antydda sinnet för njutningen af arbetets frukter bevisar en förädlad fantasi och känsla. Hågen sålunda väckt och själskrafterna i allmänhet uppöfvade tillåta icke menniskan att stadna på samma punkt. Från lusten, att i det allmänna uppträda med någon yttre hyfsning, ligger icke fjerran hågen, att i det allmänna gälla genom gagnelig verksamhet. Den förra kan öfvergå till tom fåfänga och skrytsamhet, den senare till skräflande ostentation; men båda äro i sig sjelfva berättigade såsom sinne för snygghet och ett värdigt yttre samt ädel ärelystnad. För att hålla oss till det anförda exemplet, så visa allmogens soknestämmor och öfriga gemensama förehafvanden, att det är den driftige, till någon sjelfkänsla hunna bonden, som deltagar för kommunens angelägenheter och underkastar sig mödan att ombesörja dem; likasom den lilla läslust, som hos allmogen anträffas, synnerligast tillhör sådane, genom ansträngning för ett materielt välstånd utöfver dagens behof väckta individer. Tanklöst tadlar mången den bonde, som i sitt hemlif och i sitt offentliga uppträdande utmärker sig genom en vällefnad öfver mängdens. Man kallar det hans håg, att spela herreman. Ref. bekänner, att han ansett sig lycklig få äfven i vårt land lära känna bönder, som vid sina samqväm drucko thé och ett glas toddy (mera medgaf troligen icke kostnaden), rökte sin proberare och läste Helsingfors Tidningar, medan deras hustrur äfven pratade vid sin thékopp, och döttrarne i trädgården sjöngo sina handskrifna kärleksvisor. Deras samlif var prosaiskt stilla, dock i förhållande till de olika omständigheterna säkert icke mera andefattigt, än vid de högsta kretsarnes soireer. Hos bönder af denna art har Ref. träffat t. ex. Sturms »Betraktelser öfver naturen» och hos deras hustrur »Cajsa Warg». Det är, med eller utan löje, tecken till håg för högre andlig kultur.

50 Vi veta icke, om vi lyckats åskådliggöra, huru ungefär de materiella behovens mångfaldigande och förfinande verkar för andlig förädling. Men det är desto påtagligare, att jordens kultur förkofras genom sagde behofs tillväxt. Der de förefinnas hos den jordbrukande allmogen, måste de nemligen genom insigtsfullare, ansträngdare arbete tillfredsställas. Missbruket finnes öfverallt; den ena eller andra individen kan lemna arbetet för vällefvaden; men en annan träder snart i hans ställe. Det är också bland allmogen lika så vanligt som bland herremän, att rik mans barn gå ifrån, den fattiges till. Detta är verldens allmänna gång, hvilken icke ens i länder, der lagstiftningen sökt försäkra vissa

släppter om evig besittning, kunnat ändras. Utan afseende på denna helsosama vexling i besittningen är det dock en själfgifven följd, att nya odlingar och de gamlas förbättrade vård måste betäcka kostnaden för jordbrukarens ökade behof, och i allmänhet en starkare utförsel af jordens produkter uppbära den stigande införseln. Hvad särskildt Finland angår, kan det väl icke anses för ett ondt, att utförseln af skogsprodukter tillvexer. Likväl bör det anses för ett glädjande tecken, ju mera åkerbrukets, boskapskötselns och husflitens alster deltaga i exporten både derföre, att dessa engång måste nästan helt och hållet tråda i skogsprodukternas ställe, och att deras ökade frambringande vittnar för en stigande jordkultur och allmän bildning mera, än skogens anlåtande, som under närvarande förhållanden icke fordrar något odlingsarbete. 10

Af det anförda kan man också sluta, att manufakturhandeln, ehuru kvantitativt obetydligare än handeln med omedelbara naturprodukter eller blott i första grad förädlade råämnen, jemförelsevis är mera verksam för civilisationen, emedan manufakturvarorna äro egnade att tillfredsställa mera förfinade behof, utan att vara underkastade samma missbruk som t. ex. vissa kolonialvaror.

Under den ringa insigt i dessa ämnen, som i vårt land råder, har man i offentlig tryck sett välmenande diatriber mot det »Lybska kramets» och allt annat krams införande hufvudsakligen ur den synpunkt, att denna import vållar lyx – och fattigdom. Huru tvenne så motsatta saker skulle kunna stå tillsamman icke hos en individ, utan hos en nation, är icke lätt att begripa; och vi känne icke heller, att det varit fråga om sakens begripande. Viner och andra dryckesvaror torde ingen önska se företräda manufakturvarornas ställe. Icke heller lär handelsvinsten böra nedläggas i salt eller jernupplag. Pengar, menar man, pengar borde indragas i landet. Så förvänd är denna önskan icke, om meningen är, att pengarne skola nedläggas på inhemska industriföretag; ty nedlagda på kistbotten utgöra de en för landets välstånd och bildning onyttig artikel. Men intet folk torde vara hugadt att sända oss sina pengar af det enkla skäl, att hvarje land behöfver afsättning för sina produkter och, då sådan afsättning saknas, nödgas inskränka sin import. De penningar, som under tidernas lopp indragas, måste åter användas äfven på producerandet af just det kram, hvilket man anser så förderfligt. Skulle nemligen allt användas blott på jordbruket, så skulle den ökade afsättning, som borde sökas för dess produkter, hafva en ökad import till följd, deribland äfven ökad införsel af det utländska kramet. Det ligger derföre i sakens natur, att det i landet vexande kapitalet skall till stor del användas för inhemska manufakturer, hvilka på samma gång bereda afsättning för det inhemska jordbrukets alster och behålla vinsten af fabrikationen inom landet. Men detta är en sak för sig. Hufvudsak är, att det inhemska jordbrukets förkofran förutsätter utbyte äfven mot öfverflödsvaror från manufakturerna, och att det är väl att så är, emedan serdeles förbrukningen af sådane artiklar främjar civilisationen. 30 40

Att vi här, då vi antagit, att all import ytterst betäckes af jordbruket, talat om sådane länder som Finland, torde icke behöfva erinras. Huru t. ex. i England tvärtom införseln från fremmande land af jordbrukets alster betäckes genom utförsel af inhemska manufakturvaror, är allmänt känt; ävensom att i andra länder manufakturvarorna mer eller mindre deltaga i utförseln. 50

Man kunde fråga: hvar gränsen är för en gagnande import, och hvar den förstörande lyxen vidtager? I vår tanke finnes ingen sådan gräns.

Åtminstone måste det blifva förderfligt att t. ex. genom tullagstiftning vilja konstituera en sådan. Importen för de egentligen luxurierande samhällsklassernas behof är jembförelsevis ringa. Tullavgifter vidare, som skola gifva staten någon betydligare inkomst, måste derföre alltid träffa varor, hvilka utgöra ett behof för den stora massan af konsumenter och af denna då måste betalas till ett så högt pris, att detta betäcker tullumgälderna. Besparing i konsumenternas utgifter åstadkommes derigenom naturligtvis icke. Skilnaden blir blott den, att ett högre pris måste betals för en mindre quantitet af varan. Detta hindrar dock icke importtullen från att vara en billig art af beskattning, då den 10 drygast drabbar de förmögnare, dem, som mest konsumera af den utländska öfverflödsvaran. Men den kan å andra sidan hindra en större del af befolkningen från deltagandet i konsumtionen eller åtminstone i hög grad inskränka dess deltagande i densamma. Från ståndpunkten af vår betraktelse vore detta liktydigt med ett hinder för civilisationen och för jordens kultur.

Vi kunna således sammanfatta våra yrkanden i detta hänseende uti följande:

20 Ett folk, som har sin förmögenhet till skänk af naturen, t. ex. uti guldhögar, såsom i Kalifornien, eller i rika urskogar, såsom i flera länder, kan, så länge rikedomens varar, vänja sig vid en förbrukning, hvars afsaknad i en framtid gör detsamma behöfvande. Men der arbete är vilkoret för frambringande af den export, som skall betäcka den utländska införseln, der kan ingen allmänt ruinerande lyx uppstå.

Individer kunna under alla förhållanden begagna den utländska importen för ett slösande lefnadssätt. Men lyxen bedömes efter den konsumerade varans pris. Ju högre detta af en eller annan orsak kommer att stiga, desto mera utrymme beredes lyxen. Konkurrensen och nya uppfinningar nedsätta nu råämnets pris och varans tillverkningspris. Konkurrens i handeln och låga tullumgälder kunna göra 30 priset än lägre, så att, hvad som under vissa förhållanden är en lyxartikel, under andra blir en gagnelig och allmänt begagnad vara. Vanligast utgår lyxen från hofven och utbredes genom embetsmannaklassen, hvars lefnadssätt trafikanten härmar och vid goda tillgångar öfverbjuder. Ju mera ojemn embetsmannas aflöningen är till förmon för de högre funktionerna, desto mer torde lyxen befordras. Det är dock, såsom nämndt, svårt att säga, hvar lyxen börjar. Lefnadssättet *kan* inskränkas till uppfyllandet af naturens enklaste behof, och allt, hvad som öfverstiger detta mått, kan då få namn af lyx. Allmänna bruket 40 bestämmer deremot ungefär, hvilket lefnadssätt i olika samhällsställningar är det passande; och hvad som öfverskrider detta mått och tillgångarne, under åsidosättande af klok omtanke för framtiden, är förderflig lyx. Det yttre skenet och glansen har under tidens lopp förlorat allt mera af sitt inflytande på sinnena; och man kan derföre antaga, att den lyx, som endast består i en grann yta, skall mer och mer aftaga, under det att en förädlad njutning af lifvet vinner allt större berättigande och kan vinnas med allt mindre omkostnad.

Påståendet, att lyxen gagnar genom arbetarens sysselsättande, synes dock vara högst vanskligt. Det är föga önskvärdt, att i ett land uppstå 50 manufakturver, hvilkas tillverkning är beräknad blott för modets nycker och det yttre skenet. Ty sådana handteringar äro mer än andra underkastade konjunkturens vexlingar. Smak och elegans i produkter, som afse dagliga behofvet, äro deremot lika nödvändiga för konkurrensen, som gagneliga för civilisationen, för hvilken det icke är ligiltigt, om t. ex. ett linnetyg har utseendet af en säckväf eller erhållit

sidentygets glans och fasoner.

Slutligen bör icke lemnas obemärkt det inflytande, idkandet af skön konst och spridningen af dess alster, utöfvar på lefnadssättet. Vilden fröjdar sig mest åt det brokiga och blänkande. Den civiliserade fäster sig vid formens skönhet och harmoni i färgerna. Ju mera konstsinne hos ett folk förefinnes, desto mer träder det enkla och smakfulla i det prålades och endast genom sin materie dyrbaras ställe. Man läser t. ex. knappt någon resebeskrifning af en utländning, som besökt Sverige, hvilken icke anmärker Svenskarnes förkärlek för lyx i silfverpjeser och deras byggnaders smaklöshet; äfvensom noggrannare observatörer (t. ex. Ravert) finna bristande smak och fulländning hos de Svenska manufakturarbetena. Vi, i vår hufvudstad, hafva åter tillfälle att anmärka besökande fremlingars tycke för brokighet i dräkter. Man ser lättast grandet i nästans öga, och vi hafva derföre anfört exempel, hvilkas lämplighet läsaren lättast erkänner. Säkert är också, att lifvet här i norden är stäldt mera på ostentation, än i Europas sydligare länder.

10

Öfverhufvud kan man sålunda antaga, att den allmänne förderfvande lyxen försvinner i mon af bildningens framsteg. Medgifvas måste åtminstone, att handeln och industrin icke vålla en sådan lyx, utan att dess rot ligger i afnämarenas sinnelag.

20

Vi hafva uppehållit oss längre vid denna fråga om lyxen, emedan så mången välmående ännu i densamma ser en skadlig frukt af handels och industrins förkofran. Ja tider hafva funnits, då det ansågs för statsmannavishet, att genom förordningar inskränka den riksförderliga lyxen. Ännu under Gustaf IV Adolfs regering utkommo sådane förordningar; och 1817 års tulltaxa för Sverige vidhöll nödvändigheten, att inskränka lyxartiklars införande.

Vi hafva talat om handels och industrins allmänna verkningar. Men vi böra derföre icke förbise den särskilda vigt för folkens civilisation, en genom handeln och industrin bildad borgerlig medelklass eger. Äfven utan personlig beröring med utländningen nödgas nemligen denna klass af sin fördel att inhemta kunskap om en mängd utländska förhållande, att taga råd af de mest civiliserade nationers erfarenhet, af dem låna planer och metoder, samt ledes genom allt detta till fördomsfriare, från national ensidighet frigjorda tänkesätt och seder. Inom denna samhällsklass fostras också tidigast en verksam allmänanda, emedan dess yrke lärer densamma att finna det enskildas beroende af det allmänna. Handlanden och fabrikanten har i sin kontobok en säker barometer på den ekonomiska lagstiftningens inflytande, erfar snabbt och omedelbart verkan af penningväsendets ordnande, af tullförordningarne, kreditlagarne o. s. v. Lätt lära de att inse värdet af öppnade kommunikationer, af offentliga arbeten för hamnar, lastageplatser o. s. v. och vid en längre framskriden industri af associationer för gemensama företag. För öfrigt måste denna samhällsklass i första rummet erfar inflytandet af de nyväckta behof, handeln framkallar, äfvensom genom de större affärer, densamma drifver, tidigare hinna till ett välstånd, som gör det för individen möjligt att förvärfva sig någon högre andlig kultur. I sistnämnda hänseende är dock sjelfva yrkets art i någon mon hindrande, emedan det vid en högre utveckling fordrar så trägen omsorg, att individens alla krafter lätt kunna helt och hållet upptagas af dess sträfvanden; likasom man med stort skäl anmärkt, att detsamma på en lägre ståndpunkt alstrar penningehögfärd och missaktning för andliga sträfvanden. Men i förra fallet utgör redan den själsverksamhet, den skarpsinniga beräkning och den ständiga upp-

30

40

50

märksamhet, yrket förutsätter, ett nog viktigt bildningsmedel. Här af kommer, att isynnerhet inom denna klass den praktiska blick anträffas, hvilken, oförvillad af skolmessiga former och teorier, äfven i allmänna angelägenheter snabbt öfverser förhållandena och väljer de utvägar, hvilka säkrast leda till målet.

Historien lärer, huru uppkomsten af en industri-idkande medelklass betingat en ny period i de Europeiska staternas utveckling. I Romerska riket, af hvars spillror de flesta nuvarande stater bildat sig, tillhörde handeln och manufakturindustrin de frigifna och slafvarne. Hos de 10 invandrande Germaniska folken, hvilka togo dessa spillror i besittning, utgjorde också jordbruket den enda industrin, och fördelningen af de eröfrade länderierna gaf denna för århundraden tillräckligt utrymme. All jord tillhörde regenten och innehades såsom förläning af hans närmaste vasaller, hvilka åter förlånade delar af sin jord till sina underlydande, och dessa vidare till andra, tills slutligen arbetaren såsom landbonde brukade densamma och under tidens lopp såsom jordegarens lifegen fästades vid den torfva, han odlade. Utom denna kedja af välde och beroende ställde sig småningom de i städerna församlade borgarena, och deras oberoende främjades af regenterna, 20 hvilka i dem sökte ett stöd mot de öfvermäktiga vasallerna. När desse blifvit kufvade och i de flesta länder förvandlade till en tjenstemanna-adel, hade den industriidkande medelklassen en strid mot deras öfvervigt att uthärda, hvilken ännu icke öfverallt är utkämpad. I Sverige likasom i vårt land hade feodalväsendet icke vunnit insteg. Här funnos derföre icke samma skäl som i sydliga och vestra Europa till främjande af medelklassens uppkomst. Adeln var från sin början tjenstemannaadel, egaren af den jord, som ställde häst och karl till kronans tjänst, snart personligen ryttaren, som red för rusthållet, krigaren och innehafvaren af alla viktigare statsembeten. Bonden egde 30 då såsom nu sin jord och var omedelbar undersåte, icke adelns lifegen; hvarföre konungamakten var större. Landets lägre ståndpunkt i civilisation och bristande begrepp hos de styrande om handelns vigt för samhällets välstånd gaf den i utländningens händer. Då med reformationens införande Sverige intog en plats mera i jernbredd med Europas öfriga nationer, började äfven handel och manufakturer mera idkas i landet och uppmuntras. Men de täta krigen och adelns under dessa tillvexande makt motverkade på dubbelt sätt deras uppkomst; ty man lär af Svenska näringslagstiftningens historia under 17:de och 40 18:de seklet, att denna lagstiftning, hvilken i förvändhet stundom går till det yttersta, var ett medel för egna afsigter i de herrskande partiernas hand, äfvensom att handeln jemte ofrälsemannens jord ofta hade att bära så tunga bördor, att ingen uppkomst för densamma var möjlig. Vid Carl XII:s död var all inhemsk industri ruinerad. Upplyftad under den påföljande freden hade t. ex. manufakturindustrin stigit så högt, att vid densamma år 1761 räknades 18 600 arbetare; och ett halft decennium senare hade detta antal genom motsatta åtgärder nedgått till hälften! Fattigdom på naturprodukter och en, troligen från Svenska nationallynnet ärfd olust för industriela yrken har isynnerhet i Finland gjort framskridandet långsamt. Ännu anses det inom embetsmannaklassen i landet för nedsättande att låta en son egna sig åt något 50 industriellt yrke. Det ringa anseende, en häråt vänd verksamhet ännu åtnjuter hos de företrädesvis bildade, torde hafva sin grund i den litterära bildningens osjelfständiga beroende af det Tyska lärdomsväsendet, i den offentliga och enskilda undervisningens uteslutande rigtning till lärda studier eller embetsmannabildning samt i den inhems-

ka industrins till följd af alla nämnda förhållanden jemförelsevis låga ståndpunkt.

I flera hänseenden har äfven i Finland början till en förändring på senaste tid låtit förspörja sig. Sjelfva detta ämne kan dock ännu anses för nytt i den inhemska publiciteten. Så mycket mera hafva vi funnit oss uppmanade att i detsamma yttra några ord, för att gifva andra anledning till rättelser och ett fullständigare utförande af frågan. Vi hafva sökt utpeka de vägar, på hvilka handeln och industrin verkar för ett folks lyftning. Dervid har vår betraktelse utgått från den allmänna erfarenhet, att ett maritimt läge hänvisar ett land att synnerligast på sagde väg söka sin förkofran, samt att äfven små nationer på densamma hunnit till en för verldshistorien betydelsefull utveckling. Om än Finlands ställning, dess aflägsnare läge och dess klimat, som blott en del af året håller det kringliggande hafvet öppet för sjöfarten, hänvisa nationen till en ståndpunkt, underlägsen lyckligare lottade länders, så finnes dock för landet ingen annan väg öppen att hinna en högre utveckling. Ty att stadna vid jordbruket och herdelifvet är för hvarje nation att afsäga sig delaktigheten i samtidens civilisation; och äfven i detta hänseende förbjuder klimatet Finland att hinna till samma utveckling som de länder, hvilka ega ett mera gynnande klimat. Stora nationer kunna vidare, äfven vid mindre utvecklade industri och handel komma till en jemförelsevis högre ståndpunkt i civilisation, emedan deras utveckling understödes af den lyftning, en större makt och ett större politiskt inflytande meddelar nationalandan. Men för de ringares fortgång fordras en mera intensiv, mera hårdig anda, sådan den endast kan utvecklas under ett rörligare industriellt lif och en häraf lifvad allmännare intellektuel bildning.

Man kan tala med och mot i fråga om lyckan för ett folk, att för sitt välstånd hufvudsakligen vara hänvisadt till manufakturindustrin och utrikes handeln. Denna ställning är icke en följd af föregående öfverläggning och fritt val, utan af sakernas tvång. England t. ex. kan under närvarande förhållanden icke nära sin befolkning genom jordbruk, ehuru åter dess jordbruk icke skulle nått den höjd, det för närvarande innehar, utan den förmonliga afsättning, den inhemska manufakturindustrin beredt dess produkter. Man kan också antaga, att folkökningen i ett land till betydlig grad beror af näringsutvägarnes beskaffenhet, och att derföre Englands folkmängd hastigare stigit, emedan tillgången på stenkol och jern tillåta manufakturindustrin i landet en nära obegränsad utvidgning. Såsom förhållandet dock engång är, har det tvungit nationen att kring hela jordens rund söka afsättning för den tilltagande manufakturproduktionen och råämnen för dess underhållande samt att tillika med oerhörda ansträngningar hålla sig kommunikationsvägen åt alla håll öppen genom att beherrska hafven. Att England sålunda ojemförligt mera än något annat land bidragit till den Europeiska civilisationens spridande till andra verldsdelar, att nationen genom exemplet af sin statsförfattning, genom sin litteratur, sin handel och sina industriela uppfinningar kraftigt verkat för civilisationens framsteg äfven bland Europas öfriga nationer, detta vill väl ingen bestrida. Hvad än således må sägas om Engelska folkets lyckliga eller olyckliga tillstånd, sin bestämelse såsom nation, att intaga ett rum i mensklighetens historia, har detta folk på ett utmärkt sätt fyllt, och för lyckan af detta medvetande vittnar det, att äfven den sämst lottade Engelsman icke vill byta sin nationalitet mot något folks på jorden.

Ett liknade, ehuru icke lika starkt nationalmedvetande ser man hos

Fransmannen. I hänseende till Europa, dess civilisation och historie hafva de båda folken varit medtäflare, och det är kanske icke orätt, att här gifva Frankrike första rummet. Men tänker man sig till en tid, då icke blott Amerika utan äfven större eller mindre del af öfriga verldsdelar skola deltaga i utvecklingen af den från Europa utgångna civilisationen, skall inflytelsen af Englands kulturarbete visa sig vara det ojemförligt större. Ja hela verldsdelar, såsom Nord-Amerika och Australien skola bevara Englands språk och för sin bildnings utgångspunkt räkna dess litteratur, sed, lagar och institutioner, medan osäkert är, hvad som skall återstå af Franska språkets öfvervalde i Europa, och än osäkrare, hvilken rot dess nationela kultur fattat i Nordafrika.

Frankrike eger visserligen en vidsträckt kust. Men dess naturliga källor för en hög industri äro icke desamma som Englands; kusten mot Oceanen eger jemförelsevis få hamnar; en betydligare del af landets sjöfart är hänvisad till ett inskränkta utrymme, till Medelhafvet; och förnämligast: landets kontinentala läge och nationens betydhet såsom en bland Europas stormakter har dragit dess verksamhet, dess politik och dess historiska inflytande åt kontinenten, åt dess särskilda grannstater i söder, öster och vester. En stridsmakt, sådan Frankrike behöft den till land, för att upprätthålla sin ställning, är redan i och för sig ett hinder mot upprätthållandet af en krigsflotta, sådan som Englands, och det politiska inflytandet kan icke i lika grad öka landets materiela krafter som ett både under krig och fred utvidgad handels-system. – Än mera inskränkt visar sig området för den Tyska bildningens inflytande. Att saknaden af en vidsträcktare kust, af hamnar, sjöfart och utrikes handel utför en hufvudorsak till detta förhållande, synes påtagligt. Hvad Tyska kulturen inverkat på omgivande Slaviska stammar, i Polen, Böhmen, Ungern och de Sydslaviska länderna skall väl icke spårlöst försvinna, men torde likväl förr eller senare komma att lemna rum för en för dessa folk nationel bildning. Endast i den Skandinaviska norden i länderna kring Östersjön, vid hvilket haf Tyskland eröfrat sig en kust, har den Tyska utflyttade bildningen ett fast och varaktigt bestånd, som understödjes af stamförvandtskapen.

Dessa exempel på det maritima lägets vikt äfven för större nationers kultur och historie äro egnade att befästa öfvertygelsen om den ännu större betydelse, industri och handel ega för nationer, hvilkas område och folktal göra dem jemförelsevis politiskt betydelselösa. Den flytligaste blick på dessa sistnämnda folks och staters historia lärer, såsom vi i början af denna artikel erinrat, att för dem ingen annan väg gifves till deltagande i hvarje tids högsta bildning och till ett märkbarare uppfyllande af äfven deras bestämmelse, att betala menskligheten sin skuld genom det mottagna lånets förökande och användande till den allmänna menskliga bildningens förkofran.

J. V. S.

80 UTLÄNDSK LITTERATUR.

Litteraturblad n:o 12, december 1849

50

IV.

Någon gång förut har Ref. erinrat om en icke längesedan förfluten tid, då äfven i Finland läslusten var lifligare, än den sedan en lång tid bortåt varit. Synnerligast gäller denna utsago den sköna litteraturen, ehuru i hvarje hänseende riktigheten af densamma icke torde kunna bestridas.